

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Сергій Ткачов,

доктор педагогічних наук, професор,
Харківська державна академія фізичної культури,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8130-4193>

Артем Ткачов,

доктор педагогічних наук, професор,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4488-1466>

Сергій Махновський,

кандидат педагогічних наук,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2086-1938>

Анотація. У публікації проаналізовано основні тренди цифровізації суспільства. Констатовано, що в умовах активної диджиталізації суспільства його провідною цінністю є не матеріально-технологічні ресурси, а люди як унікальні особистості та компетентні фахівці. Схарактеризовано тенденції розвитку вищої освіти в умовах цифровізації суспільства.

Ключові слова: тенденції, розвиток, вища освіта, цифровізація, суспільство

Abstracts. The publication analyzes the main trends of the digitalization of society. It is stated that in the conditions of active digitalization of society, its leading value is not material and technological resources, but people as unique individuals and competent specialists. The trends in the development of higher education in the conditions of the digitalization of society are characterized.

Keywords: trends, development, higher education, digitalization, society

Актуальність. Інтенсивний процес цифрової трансформації охоплює сьогодні всі царини людської життєдіяльності, що проявляється в активному впровадженні інноваційних технологій та технічних пристроїв. Зокрема, важливим

катализатором цифрових зрушень у суспільстві на світовому рівні стала пандемія, яка активізувала такі важливі зміни: онлайн-торгівлю та роботизовану доставку; безконтактні й електронні платежі; віддалену (дистанційну) роботу; телемедицину; онлайн-розваги; ланцюг поставок 4.0; 3D-друк; роботизацію та створення дронів; 5G і інформаційно-комунікаційні технології; дистанційне навчання (Гуревич, Пархоменко, Кадемія, Опушко, 2020).

У науковій літературі наголошується, що навіть в умовах активної диджиталізації суспільства його провідною цінністю залишаються не матеріально-технологічні ресурси, а люди як унікальні особистості та компетентні фахівці. Зокрема, зазначається, що людський капітал, на відміну від інвестицій іншого плану, має такі суттєві відмінності:

1) віддача від інвестицій у людський капітал визначається часом до кінця працездатності особи;

2) інвестиції в людський капітал є найвигіднішими і для окремої людини, і для суспільства загалом;

3) види, масштаби, характер інвестицій у розвиток особистості зумовлені історично-культурними й національними особливостями розвитку суспільства, ментальністю особи;

4) людський капітал зазнає і фізичний, і моральний знос, але у випадку внесення додаткових інвестицій, наприклад шляхом здійснення безперервної освіти чи зміцнення здоров'я, кількісні й якісні характеристики людини можуть залишатися високими тривалий час;c

5) вкладення в людський капітал забезпечує тривалі за часом, великі за обсягом та інтегральні за своєю суттю економічні й соціальні ефекти;

6) не всі інвестиції в людину є економічно й суспільно доцільними, бо якщо вони не забезпечують позитивній зміні в ній і суспільстві загалом, їх не визнають інвестиціями в людський капітал (Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення, 2009).

Як встановлено на основі вивчення наукової літератури, учені висловлюють різні погляди щодо визначення основних тенденції розвитку вищої освіти в умовах цифровізації суспільства. Так, українські науковці М. Бойко, В. Вембер,

М. Гладун, Л. Варченко-Троценко, Н. Морзе визначають такі з них:

- STEAM-освіта;
- спрямованість на формування ключових та предметних компетентностей;
- розвиток персоналізованого, адаптивного навчання;
- становлення неформальної освіти, відкритість і доступність освіти;
- практико-орієнтоване навчання;
- розвиток підприємницького, дослідницького і критичного мислення;
- гейміфікація;
- мобільне навчання;
- зміна ролі педагога в освітньому процесі (Морзе, Вембер, Гладун, 2019; Морзе, Вембер, Бойко, Варченко-Троценко, 2020).

За документом NMC Horizon Report за 2018 рік, який підготувала освітня асоціація Educause, основними тенденціями подальшого розвитку вищої освіти:

- 1) у короткостроковій перспективі:
  - стимулювання подальшого впровадження цифрових технологій у вищу освіту;
  - зростання уваги до вимірювання якості перебігу й результатів навчання;
  - редизайн навчальних просторів;
- 2) у середньостроковій перспективі:
  - стимулювання впровадження технологій у вищу освіту протягом наступних трьох-п'яти років;
  - поширення відкритих освітніх ресурсів;
  - поява нових форм міждисциплінарних досліджень;
- 3) у довгостроковій перспективі:
  - стимулювання впровадження технологій у вищу освіту протягом п'яти або більше років;
  - розвиток культури інновацій;
  - міжінституційна й міжгалузева співпраця (2018 NMC Horizon Report, 2018).

У документі 2025 EDUCAUSE Horizon Action Plan: Supporting Agency, Trust, Transparency, and Involvement наголошується, що

ЗВО в сучасних умовах намагаються оперативно змінюватися згідно з усе більш непередбачуваним світом. У такій ситуації відбувається зміцнення найосновніших практик кібербезпеки та конфіденційності: упровадження надійних засобів безпеки для захисту даних користувачів від несанкціонованого доступу або використання, етичне й відповідальне використання цифрових технологій. Поширення інструментів збільшило потребу установ у захисних можливостях, але також розширило способи, за допомогою яких можна здійснювати кібератаки, тому виникає потреба в підвищенні кіберзахисту користувачів. Установи також допомагають кінцевим користувачам захищати інтелектуальну власність (2025 EDUCAUSE Horizon Action Plan: Supporting Agency, Trust, Transparency, 2025).

Значний інтерес у контексті порушеної проблеми викликають висновки Б. Хантера, який зазначає, що сьогодні вища освіта зазнає глибоких змін, зокрема під впливом суттєвих змін потреб і уявлень студентів. За висновками автора, основними тенденціями розвитку вищої освіти в умовах цифровізації є такі:

- тісний взаємозв'язок освіти та професійної діяльності (інтеграція освітніх програм з кар'єрою, орієнтація на вимоги ринку праці);

- використання інноваційних технологій для покращення навчання (наприклад високоякісні й недорогі відеоконференції, віртуальна й доповнена реальність, штучний інтелект у навчанні);

- цілеспрямоване зміцнення психічного здоров'я студентів (наприклад, за даними досліджень за минулий рік у Мічиганському університеті 38 % студентів відчували депресію, 34% – тривогу, а 13% мали суїцидальні думки);

- сприяння справедливості й інклюзивності у вищій освіті (усунення нефінансових бар'єрів для просунутої освіти, зокрема розширення роботи служби підтримки студентів, діяльність різноманітних студентських організацій, що спрямовується на підготовку майбутніх фахівців до успішної життєдіяльності в суспільстві);

- забезпечення більшої доступності вищої освіти (надання фінансової допомоги для оплати за навчання через федеральні гранти та позики, пропонування безкоштовної освіти студентам,

які мають низький сімейний дохід, реалізація програм подвійної реєстрації, що дозволяє відвідувати курси за мінімальну вартість; створення угод про розподіл доходу, що надають студентам фінансову підтримку в обмін на фіксований відсоток від їхнього доходу протягом певної кількості років після закінчення навчання);

- підтримка дорослих здобувачів (студенти старше 25 років, які сьогодні стали ключовою демографічною групою у ЗВО, стикаються з різними унікальними труднощами: поєднання сімейних і робочих обов'язків, подолання страху щодо повернення до навчання після тривалої перерви, тому заклади вищої освіти пропонують цим здобувачам більш гнучкі та спрощені способи отримання освіти: розширені онлайн-опції, нічні курси, курси у вихідні дні, прискорені програми, сертифікаційні програми для пропонування невеликої кількості курсів, стратегічно узгоджених із певними, затребуваними навичками в таких сферах, як аналіз даних або кібербезпека, при цьому вивчення цих програм можна завершити за кілька місяців, а як наслідок – отримати значне підвищення заробітної плати та розширені кар'єрні можливості);

- переоцінка цінності традиційних освітніх ступенів (зміна уявлень про цінність чотирирічного ступеня. Зокрема, за результатами дослідження Gallup, довіра американців до вищої освіти впала до 36%. Цей зсув збігається з появою альтернативних шляхів отримання професійних навичок. Молоді працівники користуються такими можливостями, як навчальні табори та програми сертифікації, щоб швидко набути навичок, які допомагають отримати високооплачувану роботу, особливо в технологічному секторі. Університети реагують на це, пропонуючи різноманітні стислі та прискорені програми та зосереджуючись на формуванні певних актуальних наборів навичок поряд із більш традиційними пропозиціями. Це свідчить про те, що ЗВО знаходять способи адаптуватися до мінливих вимог ринку праці та залишатися конкурентоспроможними за допомогою впровадження нових (і часто дешевших) форм навчання);

- забезпечення захисту даних студентів (ЗВО дотримують вимоги законів і правил, що визначають, хто має доступ до даних

студентів і за яких обставин, збільшують ресурси, спрямовані на підвищення кібербезпеки);

- упровадження гібридних та онлайн-моделей навчання (пандемія стала поштовхом для розширення пропозицій щодо реалізації онлайн і гібридних моделей навчання. Сьогодні більшість студентів відвідують принаймні один курс онлайн. Онлайн-курси та змішані курси загалом відкривають нові способи подання матеріалу та оцінювання роботи студентів, включно з індивідуальним наданням контенту за допомогою штучного інтелекту (Hurte, 2024).

Отже, можна зробити висновок, що цифровізація суспільства значною мірою зумовила такі тенденції розвитку вищої освіти, як підвищення доступності вищої освіти, визнання пріоритетом зміцнення здоров'я здобувачів, поєднання різних форматів (онлайн, оф-лайн, змішане, гібридне) навчання, широке впровадження в освіту інноваційних технологій (штучний інтелект, імерсивні технології, хмарні технології тощо).

Джерела:

1. 2018 NMC Horizon Report. URL : <https://library.educause.edu/resources/2018/8/2018-nmc-horizon-report>.

2. Hurter B. (2024). Top Trends in Higher Education Shaping the Future. URL : <https://element451.com/blog/trends-in-higher-education>.

3. Robert J. (2025). 2025 EDUCAUSE Horizon Action Plan: Supporting Agency, Trust, Transparency, and Involvement. URL : <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2025/3/2025hapseybersecurity.pdf>.

4. Гуревич Р. С., Пархоменко В. А., Кадемія М. Ю., Опушко Н. Р. Цифровізація вищої освіти в умовах пандемії: проблеми та перспективи розвитку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. № 64. С. 9-14.

5. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: монографія / В.М. Лич, І.К. Бондар, І.О. Лютий, О.А. Грішнова та ін.; за ред. В.М. Лича. Київ : КНУБА, 2009. Ч. I. 89 с.

6. Морзе Н. В., Вембер В. П., Бойко М. А., Варченко-Троценко Л. (2020). Організація STEAM-занять в інноваційному класі. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2020. № 8. С. 88-106. URL :

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/31299/1/Morze_N_Vember_V_Boiko_M_Varchenko-Trotsenko_L_VOESSU_8_2020_FITU_NDL_IO.pdf.

7. Морзе Н. В., Вембер В. П., Гладун М. А. 3D картування цифрової компетентності в системі освіти в Україні. *Інформаційні технології і засоби навчання: Теорія, методика і практика використання ІКТ в освіті*. 2019. Т. 70. № 2. С. 28-42.

Здоров'я та освіта XXI століття / Health and Education XXI

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА
ПОЛІТЕХНІКА»
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ
КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ, ЕКОЛОГІЇ
ТА ЗДОРОВ'Я

**НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
В КРИЗОВИХ УМОВАХ /
SCIENTIFIC AND INFORMATIONAL SUPPORT
OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS
IN CRISIS CONDITIONS**

*Матеріали
II науково-практичного семінару*

*20 березня 2025 року
м. Київ*

УДК 378:37.091.12

*Рекомендовано до друку Вченою радою
гуманітарно-педагогічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 9 від 17 травня 2025 року)*

Науково-інформаційний супровід професійної підготовки фахівців в кризових умовах: матеріали II науково-практичного семінару (20 березня 2025 року, м. Київ); відп. ред. і укл. Н. О. Терентьєва. Київ: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2025. 252 с.

Відповідальний редактор і укладач:

Терентьєва Н. О., доктор педагогічних наук, професор [Національний університет біоресурсів і природокористування України]

Рецензенти:

Бахмат Н. В., доктор педагогічних наук, професор [Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка]

Білик В. Г., доктор педагогічних наук, професор [Український державний університет імені Михайла Драгоманова]

ISBN 978-617-8598-13-6

Збірник репрезентує авторські матеріали, представлені в рамках проведення II науково-практичного семінару з міжнародною участю «Науково-інформаційний супровід професійної підготовки фахівців в кризових умовах», які органічно розкривають різні аспекти окресленої проблематики.

Матеріали стануть у нагоді науковим, науково-педагогічним, педагогічним, медичним працівникам, фахівцям в галузі фізичної культури і спорту, здобувачам усіх рівнів вищої освіти, учителям-практикам і керівникам закладів освіти.

© Автори публікацій, 2025

© НУБіП України, 2025